

BOLSWARD, DE BROEREKERK

Geschiedenis.

De Minderbroeders- of Broerekerk behoorde tot het omstreeks 1270 gestichte klooster in Bolsward, genoemd naar de broederschap rond Franciscus van Assisi, rond 1208 gesticht. Al twee jaar na zijn dood (in 1221) waren en werden overal kloosters gesticht en komen we ook Minderbroeders tegen in ons land. Eind 13de eeuw worden ze ook genoemd in Bolsward. Niet iedereen had de zelfde opvatting over het begrip "armoede" en ook waren niet alle kloosters het eens met de strenge regel. Ook de kloosterlingen in Bolsward hadden in zekere zin een goed leventje en zelfs een bezoek in 1455 van de bekende Pater Johannes Brugman, die een strengere leefregel voorstond, kon daar weinig aan veranderen. Pas eind 15de eeuw worden de teugels weer wat strakker. In 1478 wordt het Bolswarder Minderbroederklooster aangewezen als noviciaat voor de Observantenkloosters in Friesland en Groningen. Er werden bekwame en kunstzinnige monniken uit Vlaanderen, Duitsland of Italië aangetrokken; mogelijk was een van hen de maker van de fraaie koorbanken uit 1490, die momenteel in de Martinikerk te zien zijn. In 1503 brak op een vroege augustusmorgen een brand uit (door bliksem?), die het klooster grotendeels in de as legde, maar de kerk bleef gespaard. Het is niet bekend in hoeverre het klooster deze ramp te boven kwam. In 1572 hebben de troepen van Diederik van Bronckhorst in de kerk huisgehouden, vernielden bijna de hele inboedel en veel gebruiksvoorwerpen werden gestolen. In dat zelfde jaar beklom een gereformeerde predikant de kansel. Als gevolg van de Unie van Utrecht kwam de Broerekerk in 1578 geheel in Gereformeerde handen en werden de kloostergebouwen grotendeels afgebroken. De weinige Minderbroeders die er nog waren verlieten in 1580 definitief kerk en klooster. Door alle troebelen liet de toestand van de kerk te wensen over, in 1623 besloot men tot herstel. Dit is vermeld op een gedenksteen (nu in de Martinikerk). Het opschrift luidt (uit het Latijn vertaald): Wat het papisme heeft misvormd, dat hervormen thans godsdienst en vroomheid, terwijl de stem Gods zich doet horen. De kerk werd voor de eredienst weer in gebruik genomen. Er kwam een kerkvoogdij, die naast de kerk nog enkele kleine bezittingen bezat (w.o. twee herbergen, met de naam Groot- en Klein-klooster). In 1779 volgde weer een restauratie. In 1808 moest de kerkvoogdij ook voor de Martini zorgen, het onderhoud van de Broerekerk werd als last ervaren. In 1829 wilden de katholieken de Broerekerk kopen, maar er werd een te hoog bedrag gevraagd (*f* 15.000, misschien uit een zeker antipapisme?), toen gingen de katholieken maar zelf een nieuwe kerk bouwen: de St. Franciscus, die in 1874 werd gewijd. Er vonden na 1870 geen erediensten meer plaats. Nieuwe bestemmingen als tentoonstellingsruimte voor landbouwwerktuigen of bewaarplaats voor de stedelijke brandspuit volgden. Rond 1900 dreigde zelfs afbraak. Van 1903-'07 heeft men de kerk weer grondig hersteld, waarna het gebouw weer in gebruik werd genomen. Door het ontstaan van één kerkelijke gemeente, die haar diensten in de Martinikerk kon houden, werd de Broerekerk opnieuw overbodig, de laatste dienst was in 1970.

En toen kwam de fatale brand op 8 mei 1980 (aangestoken??). Dak, gewelf en inventaris gaan in vlammen op. Sindsdien heeft men zich bezonnen op herinrichting en vinden er culturele activiteiten plaats (zoals het Broerekerk Zomerfestival)

Exterieur.

De Broerekerk is een driebeukige pseudobasiliek met een eenbeukig koor. De nadruk bij de Franciscanen lag op de prediking, het schip moest dus een grote menigte herbergen. Het middenschip telt vier vierkante traveeën, de zijbeuken zijn half zo breed. Het koor vormt een doorlopend geheel met de middenbeuk. Het kerkgebouw is opgetrokken uit gele kloostermoppen en een enkele keer zijn rode kloostermoppen verwerkt. Er zijn verschillende bouwfases geweest, te zien aan o.m. aan een bouwnaad in de tweede travee van het schip, vanuit het westen gezien, het muurwerk is aan beide kanten verschillend gemetseld. In de muren van de oostgevels van de zijbeuken en van het koor zijn veel beschadigde stenen verwerkt (mogelijk na de schade van 1503 of 1580). De kruisgang en de kloostergebouwen sloten aan op de zijkant van de kerk, op te maken uit het ontbreken van steunberen aan de zuidelijke langsegevel van het schip. Van de kloostergebouwen is eigenlijk niets meer over. De rijk gedecoreerde westgevel vormt met de kale langsegevels van de kerk een contrast. Aan de uiteinden van de gevel is een overhoekse steunbeer aangebracht. Boven de toegangsdeur is een hoog spitsboogvenster, met fraai maaswerk, in de gevel van het middenschip. Aan weerszijden daarvan een kleiner venster, dat zich opent op de zijbeuk. De romano-gotische decoraties zijn mogelijk een locale bouwstijl. Opmerkelijk is de versnijding in het muurwerk van de gevel. Aan weerszijden van het middelste spitsboogvenster bekronen klimmende boogfriezen door lisenen van elkaar gescheiden spaarvelden.

Interieur.

Dit is geheel gotisch. De forse zuilen staan op een achthoekige sokkel. Aan de bovenkant eindigen de zuilen met een eenvoudig lijstkapiteel. De profilering van de scheibogen rust voor een deel op consoles die tegen de zuilen zijn aangebracht.

E.W.G. van Muijen-van Maanen
2004.

Literatuur:

- H.A.M. Andela, D.J. van der Meer, R. Steensma, G. Vermeer: De Broerekerk te Bolsward. Keppelstok nr. 54, april 1987, Uitgave: Stichting Alde Fryske Tsjerken.